

**ПРИНЦИПИ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ ЩОДО
ЗАПОБІГАННЯ АВАРІЯМ**

Сучасні технології постійно вдосконалюються і стають все надійнішими, але людський фактор все ще залишається основною причиною багатьох аварійних ситуацій. Порушення, спричинені людським фактором, становлять близько 80%, особливо на АЕС і залізничному транспорті [1]. У зв'язку з цим зростає необхідність у володінні навичками критичного мислення, його розвитку та подальшому використанні, особливо для запобігання аваріям.

Метою роботи є аналіз впливу стресових умов, емоцій та когнітивних викривлень на прийняття рішень та обґрунтування ролі критичного мислення для уникнення катастроф.

У надзвичайних ситуаціях важливо приймати рішення швидко та чітко, але стрес може серйозно заважати нашому критичному мисленню. Згідно з концепцією Д. Канемана, ми приймаємо рішення двома способами: інтуїтивно, швидко, і аналітично, повільно [2]. В стресових ситуаціях персонал часто діє автоматично, покладаючись на інтуїцію, що може призвести до не найкращих наслідків. Емоції, такі як паніка, ускладнюють раціональний аналіз. У такий момент принцип аналітичності дозволяє фахівцю "призупинити" інтуїтивну реакцію та критично перевірити правильність своїх припущень. Критичне мислення сприяє формуванню усвідомлених рішень, дозволяючи уникати помилок та адекватно оцінювати тривожні сигнали. Це вимагає певної інтелектуальної дисципліни, яка допомагає фахівцеві ігнорувати панічні імпульси та зосереджуватися на логічній послідовності дій.

Емоційне напруження стає підґрунтям для активації когнітивних викривлень, які спотворюють об'єктивну оцінку загрози персоналом. Серед ризикованих для безпеки праці слід виділити ефект підтвердження та помилку оцінки [3].

Когнітивні викривлення, зокрема ефект підтвердження та помилка оцінки, призводять до ігнорування критичних сигналів через хибну впевненість у стабільності системи (наприклад, трактування аномальних показників як технічного збою датчиків). Без належної уваги до ризиків це може викликати хибне сприйняття ситуації, коли реальні загрози ігноруються на тлі звичних шаблонів поведінки. Щоб уникнути подібних помилок, важливо реалізувати стратегію свідомого аналізу та прогнозування наслідків. У критичних ситуаціях фахівцеві слід застосовувати стратегію свідомого сумніву та передбачення наслідків. Це означає вміння зупинитися, відсторонитися від емоцій і перевірити всі можливі причини збою, навіть якщо одна з них здається очевидною. Це реалізує принцип системності, коли ситуація оцінюється в комплексі, враховуючи взаємозв'язок між діями людини та технічним станом системи. Такий підхід дозволяє вийти за межі звичних шаблонів і об'єктивно оцінити реальні загрози, що є ключовим для запобігання незворотним наслідкам.

Таким чином, критичне мислення слугує важливим інструментом для формування внутрішнього захисту від негативного впливу людського чинника. Аналіз власних припущень разом із контролем емоційних станів дає змогу фахівцеві зберігати ясність думок навіть у найбільш напружених обставинах. Ефективний розвиток таких навичок неможливий без поєднання теоретичних знань із регулярним відпрацюванням кризових ситуацій за допомогою технік критичного аналізу. Саме інтеграція цих умінь із технічними знаннями стає основою для гарантування безпеки та мінімізації аварій на виробництві.

Список літератури

1. **Роль людського фактора у виникненні та розвитку надзвичайних ситуацій** : наук. робота з галузі знань «Цивільна безпека («Безпека життєдіяльності»)» / Львів. держ. ун-т безпеки життєдіяльності. Львів, [б. р.]. 28 с. URL: ldubgd.edu.ua
2. **Пешко С. В.** Психологічні особливості сприймання інформації та ухвалення рішень у стресових ситуаціях. Сучасні аспекти військової психології : матеріали наук.-практ. конф. Київ : НУОУ, 2025. С. 88–90.
3. **Волошина-Нарожна В.** Когнітивні викривлення як джерело помилок персоналу БПЦУ при використанні експлуатаційних процедур. Когнітивна психологія: теорія та практика : зб. тез Міжнар. інтернет-конф. (м. Острого, 31 трав. 2021 р.). Острого : Вид-во НаУОА, 2021. С. 20–21. URL: eprints.ou.edu.ua